

DOI: <https://doi.org/10.26565/2074-8922-2024-83-07>

УДК (UDC): 378.147.1: 001.895

Л. В. ШТЕФАН, д-р пед., наук, професор,
професор кафедри педагогіки, методики та менеджменту освіти
e-mail: lvlshtefan@gmail.com ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9910-5499>
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022, Україна

ЕТАПИ ТА СИСТЕМА БАЗОВИХ ДЕТЕРМІНАНТ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПЕДАГОГІЧНОЇ ГАЛУЗІ

Мета. Військові дії в Україні спонукають до перегляду суті педагогічної майстерності сучасних фахівців педагогічної галузі з тим, щоб на рівні сучасних вимог виконати запити щодо відтворення країни в поствоєнний період. У цьому контексті, враховуючи й те, що одним із головних напрямів реформування освіти є її перехід на інноваційну основу, особливої уваги набувають проблеми формування в педагогічних працівників інноваційної культури. Водночас нового підходу вимагає й тотальний перехід освіти на компетентнісну основу, реалізувати яку можливо за умови сформованості в аналізованого контингенту зазначеного нового феномена. У світі визначених особливостей потребують теоретичного обґрунтування та розроблення етапи та система базових детермінант формування інноваційної культури майбутніх фахівців педагогічної галузі.

Методи. Для представленого дослідження використано комплекс методів, серед яких структурний аналіз, синтез, порівняння, узагальнення для вивчення наукової літератури, нормативно-законодавчих документів для визначення інноваційних тенденцій розвитку освіти та змісту поняття «інноваційна культура»; метод теоретичного моделювання процесу формування інноваційної культури майбутніх фахівців педагогічної галузі, ретроспективний аналіз власного досвіду з метою з'ясування етапів проходження цього процесу та відповідної для їх успішної реалізації системи базових детермінант.

Результати. Досліджено суть поняття «інноваційна культура майбутніх фахівців педагогічної галузі». Встановлено, що аналізовані фахівці є носіями інноваційної культури за умови позитивної мотивації на реалізацію інновацій в освітньому процесі, сформованої відповідної компетентності з її втілення та високої активності у напрямі розроблення та застосування інноваційних технологій. Виходячи з цього, структурними компонентами інноваційної культури визначено спрямованість на інноваційну діяльність, інноваційну компетентність й інноваційну активність.

Спираючись на системний, діяльнісний, особистісно-орієнтований підходи; основи моделювання освітніх процесів; власний досвід, визначено, що формування інноваційної культури майбутніх викладачів можливе за умови реалізації таких етапів, як мотиваційно-світоглядний, проєктувально-реалізаційний та коригувально-удосконалювальний.

Доведено, що для формування інноваційної культури в майбутніх фахівців педагогічної галузі необхідно враховувати базові детермінанти цього процесу, а саме: методологічні, організаційно-педагогічні та психолого-педагогічні.

Висновки. Формування інноваційної культури в майбутніх фахівців педагогічної галузі має важливе значення для якісної підготовки спеціалістів, задіяних у відтворенні країни в поствоєнний період. Визначено етапи формування інноваційної культури аналізованих фахівців (мотиваційно-світоглядний, проєктувально-реалізаційний, коригувально-удосконалювальний) та базові детермінанти цього процесу (методологічні, організаційно-педагогічні, психолого-педагогічні) сприятимуть прискоренню втілення інноваційних технологій у професійну підготовку фахівців.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: *майбутні фахівці педагогічної галузі, компетентність, інноваційна культура, структура інноваційної культури, етапи формування інноваційної культури, базові детермінанти формування інноваційної культури.*

Як цитувати: Штефан Л. В. Етапи та система базових детермінант формування інноваційної культури майбутніх фахівців педагогічної галузі. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. 2024. Вип. 83. С.74-84. <https://doi.org/10.26565/2074-8922-2024-83-07>

© Штефан Л. В., 2024

Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

In cites: Shtefan L. V. (2024). Stages and system of basic determinants for forming the innovative culture of future pedagogical specialists. *Problems of Engineering Pedagogic Education*, (83), 74-84. <https://doi.org/10.26565/2074-8922-2024-83-07> (in Ukrainian)

Мета

Військові дії в Україні спонукають до кардинального перегляду ціннісних орієнтацій сучасної освіти. Така ситуація спонукає до коригування суті педагогічної майстерності викладачів, яка завжди була в центрі уваги педагогічної науки та практики. Одним із пріоритетних напрямів виступає перехід освітнього процесу на інноваційну основу з тим, щоб реалізувати виклики сьогодення. Виходячи з цього, важливою є орієнтація освіти на вдосконалення педагогічної майстерності педагогічних працівників через обов'язкове формування в них інноваційної культури. Звернемо увагу й на те, що цього вимагає й

тотальний перехід освіти на компетентнісну основу. Досягти якісних змін у формуванні заявлених в освітніх програмах компетентностей без активного застосування інноваційних технологій не представляється можливим. Отже, сьогодні майстерність педагогічних працівників стає актуальною виключно за умови сформованості в них інноваційної культури.

Виходячи з цього, метою нашої статті є теоретичне обґрунтування та розроблення етапів та системи базових детермінант формування інноваційної культури майбутніх фахівців педагогічної галузі.

Методи дослідження

У дослідженні використано комплекс методів, серед яких структурний аналіз, синтез, порівняння, узагальнення для вивчення наукової літератури, нормативно-законодавчих документів для визначення інноваційних тенденцій розвитку освіти та змісту поняття «інноваційна культура»; метод теоретичного моделювання процесу

формування інноваційної культури майбутніх фахівців педагогічної галузі, ретроспективний аналіз власного досвіду з метою з'ясування етапів проходження цього процесу та визначення відповідної для їх успішної реалізації системи базових детермінант.

Результати

Аналіз наукових досліджень і публікацій щодо формування інноваційної культури фахівців свідчить про значний спектр досліджень науковців із цієї проблеми. Так, інноваційну культуру розглядають як елемент організаційної культури підприємства [12], активно вивчаються теоретичні та методичні засади розвитку інноваційної культури майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти [10] та педагогічних кадрів [1; 2; 6; 7; 8; 15].

Особливий інтерес для нас становлять дослідження цього феномена в площині професійної підготовки педагогів. Зокрема, у центрі уваги науковців формування інноваційної культури педагога як стратегічної мети національної освіти [6], глибокому аналізу піддаються психологічні основи розвитку фахової інноваційної культури педагогічних працівників [8],

особистісні аспекти інноваційної культури педагога [1], проводиться вивчення її суті як вищого прояву загальнокультурних професійних та особистісних якостей учителя [15].

Слід відзначити й широкий діапазон вивчення досліджуваного феномена: від формування інноваційно-педагогічної культури майбутнього педагога початкової школи [7] до з'ясування теоретико-методологічних та емпіричних аспектів інноваційної культури викладача педагогічного закладу вищої освіти [2].

Вагомим підґрунтям для вивчення інноваційної культури стають дослідження науковців, пов'язані зі з'ясуванням загальних тенденцій впровадження інноваційних технологій у освіті [3; 4; 5; 9; 11; 16; 17]. Проте в сучасних напрацюваннях вчених недостатньо висвітлено етапи та базові детермінанти

формування інноваційної культури майбутніх фахівців педагогічної галузі з урахуванням специфічного стану освіти в умовах сьогодення, що засвідчує актуальність заявленої теми.

Проведемо аналіз суті поняття «інноваційна культура». Його поява є явищем закономірним і таким, що сьогодні розглядається на рівні держави, окремої організації та особистості. Згідно з культурологічним підходом, зміна культур відбувається тоді, коли можливості попередньої культури вичерпано. Таку ситуацію ми спостерігаємо сьогодні в освіті, де традиційні методи не спрацьовують на необхідному якісному рівні вимог сьогодення. Як зазначає Т. Вінник, зараз поширені такі сучасні освітні технології як електронне навчання, відеонавчання, блокчейн, big data, штучний інтелект, навчальна аналітика, гейміфікація, віртуальна та доповнена реальність, соціальні мережі [5, с. 70]. Вчений слушно наголошує на тому, що впровадити їх в освітній процес можливо за умови «контекстуальності, гнучкості, інтелектуальності, привабливості та дистрибуції вищої освіти» [5, с. 70]. До цієї думки долучаються й інші вчені [3; 4; 5; 9; 11; 16; 17]. Зазначена зміна традиційних підходів в освіті на інноваційні затребувала відповідного інструментарію для реалізації таких викликів. Тож в освіті на тлі цього виникає тенденція до ревізії суті педагогічної майстерності через врахування інноваційної культури як її обов'язкової складової. Встановлення співвідношень між педагогічною майстерністю та інноваційною культурою викладача чекає на своїх дослідників і є справою найближчого майбутнього.

Визначимося з підходами науковців до розуміння специфіки інноваційної культури. Так, О. Зубарева трактує інноваційну культуру як форму загальнолюдської культури, нову історичну реальність, яка породжена усвідомленим прагненням суспільства до матеріального та духовного самооновлення; як таку, що є методологічною основою прогресу та гармонізації всіх сфер життєдіяльності суспільства [7, с. 118]. Таку думку підтримує й Н. Пахота, яка стверджує, що інноваційна культура виникає на основі прагнень людства до матеріального та

духовного оновлення, що супроводжується змінами життєдіяльності людей [12, с. 59]. Таким чином, методологічно не маємо суттєвих розходжень у розумінні витоків аналізованого феномена.

Іншу ситуацію спостерігаємо в з'ясуванні змісту інноваційної культури. Тут погляди науковців значно розходяться. Зокрема, В. Курок серед складників інноваційної культури особистості виокремлює такі, як потенціал і творчі здібності особистості та предметний результат діяльності (техніка, технологія, інформація, твори мистецтва, норми права, моралі тощо) [10, с. 116]. О. Ігнатович розглядає інноваційну культуру особистості як складний феномен, в основі якого інноваційний інтелект, інноваційне мислення, інноваційні цінності, що зумовлюють здатність особистості до створення новації і її впровадження (інновації), детермінують розвиток інноваційної особистості та формують ступінь досконалості інноваційної діяльності [8, с. 65]. Спираючись на аксіологічний та структурно-функціональний підходи, С. Беляєв та І. Степанець роблять висновок про те, що інноваційна культура виступає «системою, складовими якої є ціннісні елементи системи управління професійною діяльністю» [2, с. 10]. Найбільш широкий діапазон пропонує Т. Андрющенко, яка включає в структуру інноваційної культури педагога «комплекс компонентів, які взаємодіють в органічній єдності, а саме: мотиваційний, особистісний, аксіологічний, когнітивний і діяльнісний» [1, с. 147].

Відмітимо, що поняття інноваційної культури наведено і в Законі України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», де воно визначається як «складова інноваційного потенціалу, що характеризує рівень освітньої, загальнокультурної та соціально-психологічної підготовки особистості і суспільства в цілому до сприйняття і творчого втілення в життя ідеї розвитку економіки країни на інноваційних засадах» [14]. Таке визначення є дискусійним вже на розумінні цього феномену лише на рівнях сприйняття та творчого втілення інновацій. Виникає питання щодо того, а де ж складова щодо створення інновацій? Адже без неї сприймати та втілювати буде нічого.

Таким чином, пошук підходів щодо встановлення суті та специфіки інноваційної культури триває, що характерно для нових феноменів.

Спираючись на системний підхід та структурний аналіз культури як соціального явища, авторка статті додержується позиції, що фахівець є носієм інноваційної культури за умови позитивної налаштованості на реалізацію інновацій в освітньому процесі, сформованої компетентності та високої активності в напрямі розроблення та застосування інноваційних технологій. Виходячи з цього, структурними компонентами інноваційної культури є спрямованість на інноваційну діяльність, інноваційна компетентність й інноваційна активність [18, с. 95–96]. Тож фахівець педагогічної галузі повинен бути вмотивованим на інноваційну діяльність, вміти розробляти та втілювати інноваційні технології в педагогічну діяльність та активно реалізовувати їх. Таким чином при цьому працює схема:

«хочу – можу – втілюю»

Лише при гармонійному поєднанні заявлених структурних складових можна розглядати різні рівні сформованості інноваційної культури фахівців педагогічної галузі.

Важливість аналізованого феномена обумовлена ще й тим, що сучасні освітні програми для підготовки фахівців будь-якого рівня ґрунтуються на компетентнісному підході з чітким визначенням необхідних інтегральної, загальних та фахових компетентностей. У загальних положеннях розділу I Закону України «Про вищу освіту» зазначено, що компетентність – це «здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність, яка виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей» [13]. Не дивлячись на те, що це визначення було уточнено у 2019 році, воно все ж залишається, на думку авторки, дискусійним. Необхідне його подальше уточнення з тим, щоб стати базою для визначення викладачем шляхів для формування тієї чи іншої зазначеної в ньому складової компетентності та способів

з'ясування її сформованості. Але навіть за наведених складових компетентності зрозуміло, що сформувані заявлені в ньому їхню «динамічну комбінацію» можливо виключно в режимі активної взаємодії учасників освітнього процесу через активне втілення сучасних інноваційних технологій. Базовими з них повинні стати навчальні тренінги, ділові ігри, кейс-технології тощо. Якісно виконати це завдання без сформованої в педагога інноваційної культури практично неможливо. Якщо аналіз освітніх програм та методичного забезпечення з формування представлених у них компетентностей доведе, що інноваційні технології використовуються епізодично, мають слабку методичну основу, то можна стверджувати, що заявлені компетентності просто декларуються.

Зазначимо, що якщо освіта не хоче залишатися кузницею дипломів, вона повинна максимально наблизитися до умов майбутньої професійної діяльності фахівця як змістової основи інноваційних технологій. На сучасному етапі розвитку освіти співпраця з роботодавцями є вирішальною умовою її дієвості на базі сформованої інноваційної культури педагогів. Така взаємодія повинна ґрунтуватися на міцному нормативно-законодавчому підґрунті. На сьогодні, на думку авторки, воно є слабким, що гальмує розроблення якісних сценаріїв реалізації інноваційних технологій в освіті. Але навіть за умови появи необхідної нормативно-законодавчої бази проблем не зменшиться, бо постає питання щодо якості розроблення сценаріїв реалізації інноваційних технологій. Шлях розв'язання цієї проблеми – якомога скоріше відтворення науково-дослідних інститутів, які повинні в найкоротші строки запропонувати освітянам нову методичну основу реалізації освітнього процесу на базі сучасних апробованих інноваційних технологій, створених за співпраці з роботодавцями.

Свого часу авторка статті долучалася до підготовки інструкторів для Запорізької атомної електростанції (ЗАЕС). До війни на її базі було створено унікальний навчальний центр, який зараз практично знищено. Тоді інструктори ЗАЕС були налаштовані на максимальне використання у своїй діяльності кейс-технологій. Але, на

жаль, таких методичних комплексів в країні не існувало. Їх розроблення теж слід взяти до уваги фахівцям науково-дослідних закладів. До них слід додати й якісно підготовлені сценарії навчальних тренінгів, ділових ігор та інших технологій для таких специфічних виробничих галузей. Значну увагу слід приділити й програмам курсів підвищення кваліфікації викладацького складу різних рівнів освіти в напрямі розвитку інноваційної культури.

Дієвим каналом впливу на визначення методологічних підходів щодо формування інноваційної культури у фахівців педагогічної галузі в різних напрямках професійної підготовки може стати й цільова підготовка здобувачів третього освітньо-наукового рівня вищої освіти. Для цього МОН України можна було б запропонувати їм відповідні теми дисертаційних робіт. Їх практичним результатом повинні стати методичні комплекси інноваційних технологій. Наука сьогодні, як ніколи, повинна бути націленою на якомога скоріше відтворення країни. Кожна дисертація повинна стати ваговою цеглиною в цьому процесі.

Спираючись на системний, діяльнісний, особистісно-орієнтований підходи, власний ретроспективний досвід втілення інновацій, беручи до уваги метод теоретичного моделювання освітніх процесів, визначено, що формування інноваційної культури майбутніх викладачів можливе за умови реалізації таких етапів, як:

1. *Мотиваційно-світоглядний етап* – має за мету створення наукового підґрунтя для розуміння значущості та необхідності втілення інновацій в освітній процес.

Реалізації цього етапу сприяють такі специфічні принципи:

- мотивації до інноваційної діяльності як світоглядного результату вивчення результативності інноваційних технологій;

- цілеспрямованості учасників освітнього процесу на інноваційну діяльність;

- принцип аксіологічності для розуміння цінності інноваційної діяльності педагога;

- принцип конвергенції для розуміння нагальної необхідності нарощування взаємодії між представниками освіти та

виробництва як основи найскорішої адаптації освітнього процесу до вимог ринку праці.

2. *Проектувально-реалізаційний етап* – передбачає створення умов для формування інноваційної компетентності здобувачів освіти щодо проектування освітнього процесу на основі розроблення його методичного супроводу на базі інновацій із метою подальшого його втілення в практичну площину.

Специфічними принципами реалізації цього етапу виступають:

- принцип холізму для цілісного уявлення інноваційного розвитку освіти, яка є взаємопов'язаною та взаємозалежною з усіма елементами розвитку держави та світу;

- створення інноваційного освітнього середовища на державному рівні та на рівні закладу освіти;

- принцип законодавчо-нормативного регулювання партнерських відносин освітян із роботодавцями для забезпечення плідної співпраці, що наближує процес професійної підготовки до умов майбутньої професійної діяльності здобувачів освіти;

- принцип конгруентності для необхідності узгодження сценаріїв інноваційних технологій із реальними ситуаціями, проблемами, особливостями майбутньої професійної діяльності здобувачів освіти;

- адаптації освітнього процесу до вимог роботодавців на підґрунті створення банку проблемних ситуацій у виробничій сфері для розроблення сценаріїв інноваційних технологій;

- принцип консультування з роботодавцями з метою узгодження змісту розроблених освітянами сценаріїв інноваційних технологій;

- принцип розвитку креативності здобувачів освіти.

3. *Коригувально-вдосконалювальний етап* – забезпечує рефлексію освітнього процесу за результатами інноваційної педагогічної діяльності як основи внесення в неї відповідних змін.

Специфічними принципами реалізації цього етапу виступають:

- принцип релевантності для визначення відповідності отриманого

результату інноваційної педагогічної діяльності бажаному;

- принцип встановлення ступеню орієнтації освітнього процесу на результати навчання, які віддзеркалюють умови майбутньої професійної діяльності здобувачів освіти;

- принцип рефлексивності для осмислення отриманих результатів інноваційної педагогічної діяльності для коригування інноваційного освітнього процесу з метою його вдосконалення.

Наведені підходи до формування інноваційної культури майбутніх викладачів успішно втілено в Навчально-науковому інституті «Українська інженерно-педагогічна академія»

Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна під час навчання здобувачів освіти другого освітньо-наукового рівня 015 спеціальності «Професійна освіта». Магістрантами вивчаються дві навчальні дисципліни інноваційного спрямування, а саме «Інноваційні технології та педагогічне консультування в професійній освіті» та «Педагогічне проектування в інноваційному просторі». Логічним результатом їх вивчення стає виконання здобувачами освіти курсового проекту. Наведемо реалізацію змісту цих дисциплін відповідно до попередньо визначених етапів формування інноваційної культури (табл. 1).

Таблиця 1

Реалізація етапів формування інноваційної культури в освітньому процесі закладу вищої освіти

Table 1

Implementation of stages of formation of innovative culture in the educational process of a higher education institution

Етап	Назва дисципліни	Тема лекції з дисципліни
Мотиваційно-світоглядний етап	Інноваційні технології та педагогічне консультування в професійній освіті	Інноваційні виміри сучасної освіти
	Інноваційні технології та педагогічне консультування в професійній освіті	Інноваційна культура педагога
	Інноваційні технології та педагогічне консультування в професійній освіті	Здоров'язберігаючі технології в освіті
	Педагогічне проектування в інноваційному просторі	Основи інноватизації освітніх процесів
Проектувально-реалізаційний етап	Інноваційні технології та педагогічне консультування в професійній освіті	Основи педагогічної евристики
	Інноваційні технології та педагогічне консультування в професійній освіті	Педагогічне консультування в професійній освіті на базі сучасних інновацій
	Педагогічне проектування в інноваційному просторі	Суть та класифікація освітніх інновацій
	Педагогічне проектування в інноваційному просторі	Основи проектування навчального тренінгу
	Педагогічне проектування в інноваційному просторі	Проектувальна діяльність у процесі розроблення ділової гри
	Педагогічне проектування в інноваційному просторі	Проектування педагогічної діяльності у процесі застосування кейс-технології
Коригувально-вдосконалювальний етап	Інноваційні технології та педагогічне консультування в професійній освіті	Технології упровадження, систематизації та узагальнення інноваційної діяльності учасників освітнього процесу

Для успішного формування інноваційної культури в майбутніх фахівців педагогічної галузі необхідно враховувати

базові детермінанти цього процесу, які авторка, спираючись на метод теоретичного моделювання освітніх процесів, розподіляє

на методологічні, організаційно-педагогічні та психолого-педагогічні. Деталізуємо їх суть.

Методологічні детермінанти:

- формування методології професійної підготовки педагогів на основі розроблення, впровадження та розповсюдження інноваційних технологій в освіті;

- урахування аксіологічного підходу як ціннісної основи втілення інновацій в освіті;

- проєктування стратегії розвитку педагогічної освіти на базі широкого використання інноваційних технологій;

- зосередження професійної підготовки педагогів на дослідно-експериментальній роботі за результатами втілення ними інновацій в освітньому процесі;

- організація дослідно-експериментальної роботи з вивчення феномена інноваційної культури в освіті, факторів прискорення та гальмування її формування.

Організаційно-педагогічні детермінанти:

- забезпечення дієвих умов для організації партнерських відносин з роботодавцями на нормативно-законодавчій основі;

- адекватне застосування інноваційних технологій відповідно до

запланованих в освітніх програмах компетентностей;

- фокусування на результатах навчання максимально наближених до вимог майбутньої професійної діяльності фахівця;

- вивчення бар'єрів на шляху втілення інновацій в освітній процес та розроблення відповідних програм щодо їх усунення;

- створення інноваційного середовища в закладі освіти як віддзеркалення інноваційного середовища в країні;

- організація системи заходів із формування інноваційної культури в інноваційному освітньому середовищі країни та закладів освіти.

Психолого-педагогічні детермінанти:

- створення в освітньому процесі системи мотиваційних заходів з формування інноваційної культури;

- посилення уваги до формування креативної складової учасників освітнього процесу;

- розгляд інноваційної культури як нової моделі поведінки в освітньому процесі.

Визначені детермінанти здебільшого можна розглядати як напрями подальших наукових досліджень щодо формування інноваційної культури фахівців педагогічної галузі.

Висновки

Формування інноваційної культури в майбутніх фахівців педагогічної галузі має важливе значення для якісної підготовки спеціалістів, задіяних у відтворенні країни в поствоєнний період. Визначені етапи формування інноваційної культури аналізованих фахівців (мотиваційно-світоглядний, проєктувально-реалізаційний, коригувально-вдосконалювальний) та базові детермінанти цього процесу (методологічні, організаційно-педагогічні, психолого-педагогічні) сприятимуть прискоренню втілення інноваційних технологій у професійну підготовку фахівців.

Результати проведеного дослідження можуть бути використані для розроблення освітніх програм та підготовки майбутніх фахівців педагогічної галузі на якісно новій основі організації освітнього процесу.

Перспективи подальшого дослідження вбачаються в поглибленому вивченні методологічних основ формування інноваційної культури педагогів, що забезпечить потужний науковий фундамент для розроблення практичних підходів професійної підготовки фахівців різних спеціальностей.

Конфлікт інтересів

Авторка заявляє, що конфлікту інтересів щодо публікації цього рукопису немає. Крім того, авторка повністю дотримувалася етичних норм, включаючи плагіат, фальсифікацію даних та подвійну публікацію.

Список використаної літератури

1. Андрущенко, Т. К. Концептуальна канва присутнього значення складників інноваційної культури педагога. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 29. Т. 1. 2020. С. 145–151. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863.1/29.209304>
2. Беляєв, С. Б., Степанець, І. О. Інноваційна культура викладача педагогічного закладу вищої освіти: теоретико-методологічний та емпіричний аспекти. *Наукові записки кафедри педагогіки*. 2023. Вип. 52. С. 6–15. DOI: <https://doi.org/10.26565/2074-8167-2023-52-01>
3. Брик, Р. С. Тенденції розвитку професійної компетентності педагогічних працівників у контексті сучасних інноваційних процесів. *Михайло Грушевський і становлення української державності (м. Тернопіль, Україна, 29 вересня 2021 року)*. Науковий, методичний, інформаційний збірник Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти. Тернопіль:ТОКІППО, 2021. С. 87–91. URL: <https://drive.google.com/file/d/1aDfuAKkU3ZuOzCMW2jjAjo-77VGWWy2o/view>
4. Буркова, Л. Ключ до управління. Класифікація педагогічних інновацій як елемент механізму керування інноваційним процесом в освіті. *Директор школи, ліцею, гімназії*. 2000. № 1. С. 30–37. URL: <https://director-ua.info/index.php/dslg/article/view/216/195>
5. Вінник, Т. О. Тенденції впровадження інноваційних технологій викладання у вищій освіті. *Information Technologies in Education*. 2021. № 4 (49). С. 61–72. DOI: <https://doi.org/10.14308/ite000752>
6. Григорович, О., Демченко, О., Родюк, Н. Формування інноваційної культури педагога як стратегічна мета національної освіти. *Рідна школа*. 2018. № 9/12. С. 32–38. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=rsh_2018_9-12_8
7. Зубарева, О. Формування інноваційно-педагогічної культури майбутнього педагога початкової школи. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методологічні аспекти*. 2019. № 9. С. 116–125. DOI: <https://doi.org/10.31865/2414-9292.9.2019.174542>
8. Ігнатюк, О. М. Психологічні основи розвитку фахової інноваційної культури педагогічних працівників : монографія. Київ : ДКСЦентр, 2018. 376 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/710964/1/%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F_%D0%86%D0%B3%D0%BD%D0%B0%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87%20%D0%9E.%D0%9C..pdf
9. Інноваційні технології навчання в умовах модернізації сучасної освіти : монографія / за наук. ред. Л. З. Ребухи. Тернопіль : ЗУНУ, 2022. 143 с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/48105>
10. Курок, В. Теоретичні та методичні засади розвитку інноваційної культури майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти у процесі магістерської підготовки. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2020. № 2 (96). С. 111–121. DOI: 10.24139/2312-5993/2020.02/111-121. URL: <https://pedscience.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/06/13.pdf>
11. Ляхович, Г., Біланинець, В. Концептуальні підходи до розуміння інноваційної діяльності у сфері освіти. *Інновації в освіті: перспективи розвитку* : матеріали І Міжнар. наук.-практ. конф., м. Тернопіль, 20 травня 2021 р. Тернопіль : ЗУНУ, 2021. С. 85–87. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/43147>
12. Пахота, Н. В. Інноваційна культура як елемент організаційної культури підприємства. *Економіка і менеджмент 2017: перспективи інтеграції та інноваційного розвитку*: міжнар. наук.-практ. конф., м. Дніпро, 23-24 березня 2017 р. Дніпро : Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, 2017. С. 59–61. URL: http://www.confcontact.com/2017-ekonomika-i-menedzhment/2_pahota.htm
13. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення 12.08.2024).

14. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні : Закон України від 08. 09. 2011 № 3715-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3715-17#Text> (дата звернення 12.06. 2024).
15. Сидоренко, Н. В. Інноваційна культура як вищий прояв загальнокультурних професійних та особистісних якостей учителя. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2014. № 3 (37). С. 337–346. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&S21P03=FILE=&S21STR=pe_dnauk_2014_3_45
16. Слушний, О. М. Теоретичні підходи до інноваційних процесів в освіті України. *Інноваційна педагогіка*. 2021. № 37. С. 43–47. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/37.7>
17. Штефан, Л. В. Інноваційна компетентність сучасного педагога. *Інноваційна педагогіка*. 2020. № 24. С. 170–173. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/24-2.34>
18. Штефан, Л. В. Формування інноваційної культури майбутніх інженерів-педагогів : монографія. Харків : ТОВ «ЦД ЗЕБРА», 2012. 350 с.

Стаття надійшла до редакції 11.11.2024

Стаття рекомендована до друку 15.12.2024

L. V. SHTEFAN, DSc (Pedagogy), Prof.,
Professor of the Department of Pedagogy, Methods and Management of Education
e-mail: lvshstefan@gmail.com ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9910-5499>
V. N. Karazin Kharkiv National University,
4, Svobody Square Kharkiv, 61022, Ukraine

STAGES AND SYSTEM OF BASIC DETERMINANTS FOR FORMING THE INNOVATIVE CULTURE OF FUTURE PEDAGOGICAL SPECIALISTS

Purpose. Military operations in Ukraine prompt to reconsider the essence of pedagogical skills of modern specialists in the pedagogical field to meet the requirements of the country's reconstruction in the post-war period. In this context, given that one of the main directions of education reform is its transition to an innovative basis, the problems of forming an innovative culture in pedagogical staff are gaining special attention. At the same time, the total transition of education to a competence-based approach requires a new approach, and this approach can be realized if the analyzed contingent has this new phenomenon. Considering the above peculiarities, the stages and system of basic determinants of forming the innovative culture of future pedagogical specialists should be theoretically substantiated and developed.

Methods. The research used a set of methods, including structural analysis, synthesis, comparison, generalization to study scientific literature, regulatory and normative documents to determine innovative trends in the development of education and the content of the concept of “innovative culture”; method of theoretical modeling of the process of formation of innovative culture of future pedagogical specialists, retrospective analysis of own experience to find out the stages of this process and the appropriate system for their successful implementation.

Results. The essence of the concept of “innovative culture of future pedagogical specialists” has been studied. It has been established that the analyzed specialists are carriers of innovative culture, provided that they are positively motivated to implement innovations in the educational process, have formed the appropriate competence for its implementation and are highly active in the development and application of innovative technologies. Based on this, the structural components of innovation culture are the focus on innovation, intellectual competence and innovation activity.

Based on the systemic, activity-based, personality-oriented approaches; the basics of modeling educational processes; and own experience, it is determined that the formation of the innovative culture of future teachers is possible provided that such stages as motivational and ideological, design and implementation, and corrective and improvement are implemented.

It has been proved that to form an innovative culture in future pedagogical professionals, it is necessary to consider the basic determinants of this process, including methodological, organizational, pedagogical, and psychological and pedagogical ones.

Conclusions. The formation of innovative culture in future pedagogical specialists is important for the quality training of specialists involved in the reproduction of the country in the post-war period. The identified stages of innovative culture formation of the analyzed specialists (motivational and ideological, design and implementation, corrective and improving) and the basic determinants of this process (methodological, organizational and pedagogical, psychological and pedagogical) will accelerate the implementation of innovative technologies in the professional training of specialists.

KEY WORDS: *future specialists in the pedagogical field, competence, innovative culture, structure of innovative culture, stages of the formation of innovative culture, basic determinants of the formation of innovative culture.*

References

1. Andriushchenko, T. K. (2020). Conceptual outline substantial significance of the components of innovative culture of a teacher. *Current Issues of the Humanities*, 29(1), 145–151. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863.1/29.209304> (in Ukrainian).
2. Bieliaiev, S. B., Stepanets, I. O. (2023). Innovative culture of a teacher of a teaching of higher education: theoretical-methodological and empirical aspects. *Scientific notes of the pedagogical department*, 52, 6–15. URL: <https://doi.org/10.26565/2074-8167-2023-52-01> (in Ukrainian).
3. Bryk, R. S. (2021). Trends in the development of professional competence of pedagogical workers in the context of modern innovative processes. *Mykhailo Hrushevskiy and the formation of Ukrainian statehood (Ternopil, Ukraine, September 29, 2021). Scientific, methodical, information collection Ternopil Regional Communal Institute of Postgraduate Pedagogical Education*. Ternopil, TOKIPPO, 87–91. URL: <https://drive.google.com/file/d/1aDfuAKkU3ZuOzCMW2jjAjO-77VGWWy2o/view> (in Ukrainian).
4. Burkova, L. (2000). The key to management. Classification of pedagogical innovations as an element of the mechanism for managing the innovation process in education. *Headmaster of the School, Lyceum, Gymnasium*, 1, 30–37. URL: <https://director-ua.info/index.php/dslg/article/view/216/195> (in Ukrainian).
5. Vinnyk, T. O. (2021). Trends in innovative teaching technologies implementation in higher education. *Information Technologies in Education*, 4(49), 61–72. DOI: <https://doi.org/10.14308/ite000752> (in Ukrainian).
6. Hryhorovych, O., Demchenko, O., Rodyuk, N. (2018). The formation of innovative teacher culture as a strategic goal of national education. *Home school*, 9/12, 32–38. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&S21P03=FILE=&S21STR=rsh_2018_9-12_8 (in Ukrainian).
7. Zubarieva, O. (2019). Developing future primary school teachers' innovative pedagogical culture. *Professionalism of the Teacher: Theoretical and Methodological Aspects*, (9), 116–125. DOI: <https://doi.org/10.31865/2414-9292.9.2019.174542> (in Ukrainian).
8. Ignatovych, O. M. (2018). Psychological foundations of the development of professional innovative culture of pedagogical workers, Kyiv, DKStsentr. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/710964/1/%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F_%D0%86%D0%B3%D0%BD%D0%B0%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87%20%D0%9E.%D0%9C..pdf (in Ukrainian).
9. Rebukha, L. Z. (Ed) (2018). Innovative learning technologies in the context of modernization of modern education, Ternopil, ZUNU. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/48105> (in Ukrainian).
10. Kurok, V. (2020). Theoretical and methodological foundations of innovative culture development of the future manager of the general secondary education institution in the master's training process. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*, 2 (96), 111–121. DOI: 10.24139/2312-5993/2020.02/111-121. URL: <https://pedscience.spu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/06/13.pdf> (in Ukrainian).
11. Lyakhovych, G., Bilanynets, V. (2021). Conceptual approaches to understanding innovative activity in the field of education. *Innovations in education: development prospects: materials of*

- the First International. science and practice conf., m. Ternopil, May 20, 2021, Ternopil, p. 85–87. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/43147> (in Ukrainian).
12. Pakhota, N. V. (2017). Innovative culture as an element of the organizational culture of the enterprise. *Economics and management 2017: perspectives of integration and innovative development: international science and practice conf.*, m. Dnipro, March 23-24, 2017, p. 59-61. URL: http://www.confcontact.com/2017-ekonomika-i-menedzhment/2_pahota.htm (in Ukrainian).
 13. On higher education: Law of Ukraine dated July 1, 2014 No. 1556-VII. (2014). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (application date 12.08. 2024) (in Ukrainian).
 14. On priority areas of innovative activity in Ukraine: Law of Ukraine dated September 8, 2011 No. 3715-VI. (2011). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3715-17#Text> (application date 12.06. 2024) (in Ukrainian).
 15. Sidorenko, N. V. (2014). Innovative culture as the highest manifestation of general cultural professional and personal qualities of the teacher. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*, 3 (37), 337–346. URL: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=pe_dnauk_2014_3_45 (in Ukrainian).
 16. Slushnyi, O.M. (2021). Theoretical approaches to innovative processes in education of ukraine. *Innovative Pedagogy*, 37, 43–47. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/37.7> (in Ukrainian).
 17. Shtefan, L. V. (2020). Innovative competence of a modern teacher. *Innovative Pedagogy*, 24(2), 170–173. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/24-2.34> (in Ukrainian).
 18. Shtefan, L. V. (2012). Formation of innovative culture of future engineers-pedagogues, Kharkiv, LLC "CD ZEBRA". (in Ukrainian).

The article was received by the editors 11.11.2024

The article is recommended for printing 15.12.2024